

Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver
Postboks 987
2626 Lillehammer

Lillehammer /Hamar 11.04.2014

Lokal tiltaksanalyse 2016-2021 for vannområde Mjøsa - Innspill fra Bondelagene i Hedmark og Oppland

Forslag til tiltaksanalyse for Vannområde Mjøsa m/grunnlagstabell er sendt ut som orienteringssak, med mulighet for innspill innen 7. april 2014. Bondelagene har fått utsatt frist slik at det kan behandles i styret.

Bondelagene i Hedmark og Oppland mener at landbruksområdet er et komplekst område og det krever god kunnskap for å kunne sette i gang riktige tiltak i de ulike områdene. I tillegg påpekes det i rapporten at tiltak innen vårt område er det mest kostnadseffektive og derved det mest virkningsfulle. Det er derfor viktig at omtalen av sektoren er mer presis og gir en mer helhetlig beskrivelse. Mye er gjort, og viktige virkemidler mangler i omtalen. I tillegg er målkonfliktene som gjør seg gjeldende for sektoren viktig å ha med for å ha full forståelse for temaet. Bondelagene i Hedmark og Oppland mener tiltak som gir minst mulig grad av restriksjoner og driftsmessige ulemper må prioriteres, nettopp fordi dette er et komplekst område der det hele tiden er mange målkonflikter.

Det vises til **kapitlet 6.4 om landbruk**, og vi foreslår at landbrukskapittelet utvides med følgende:

Norsk landbruk gjør en betydelig miljøinnsats

De eldste sporene etter jordbruk i Norge går 6 000 år tilbake. De første jordbrukerne satte opp gjerder rundt innmarka slik at husdyra ikke beitet opp avlinga, men gikk på beite i utmarka. Husdyrmøkk ble samlet sammen og spredt på innmarka for å gi næringsstoffer til planteproduksjonen. På denne måten har fosforverdiene på innmark over tid bygget seg opp så lenge det har vært drevet jordbruk.

Landbruket gjør allerede en betydelig innsats for å redusere avrenningen av næringsstoffer til vassdragene. Arbeidet med miljøtiltak i landbruket startet med Mjøsaksjonen i 1975/76. Etter at forurensningsloven trådte i kraft 1. oktober 1983 ble det iverksatt et omfattende arbeid for å få slutt på avrenning fra punktutslipp som silopressaft, sivevann fra gjødsellagre og

halmlutingsanlegg. Gjennom investeringer i nye anlegg og oppgradering av utstyr har landbruket tilpasset seg disse miljøkravene.

Utover på 1990-tallet ble det satt fokus på tiltak for å redusere erosjon. I dag er mye av kornarealet i stubb om høsten, og det er bygd fangdammer og grasdekte vannveier som fanger opp sedimenter.

Utover på 2000-tallet ble det i økende grad satt fokus på avrenning av næringsstoffer fra dyrka mark. De nye gjødselnormene har balansert gjødsling som mål, d.v.s. at man gjødsler med like mye næringsstoffer som det plantene tar opp i løpet av vekstsesongen. Bruk av fosfor i handlegjødsel er mer enn halvert siden 1980. Det er også oppnådd en kraftig nedgang i bruken av plantevernmidler siden 1980-tallet.

Innføring av RMP (Regionalt miljøprogram) i 2004/ 2005 har gitt landbruket muligheter til å fokusere på utfordringer som finnes lokalt. Hedmark har bl.a. innført en egen ordning for å stimulere til bedre bruk av husdyrgjødsel ut over det som kreves av husdyrgjødselordningen. Dette har gitt meget gode resultater.

Gjennom forskrifter og vilkår knyttet til utbetaling av produksjonstilskudd har miljøkravene for jordbruksdrift blitt ytterligere innskjerpet de senere årene. Dette gjelder blant annet:

- Krav til lagring og spredning av husdyrgjødsel
- Krav om gjødselplanlegging
- Krav om sprøytesertifikat og sprøytejournal
- Krav om å sette igjen en vegetasjonssone på minst 2 meter mot vassdrag og kanaler
- Krav om miljøplan for alle gårdsbruk som mottar produksjonstilskudd

Landbruksnæringen har utviklet sitt eget kvalitetssystem i landbruket – KSL.

Kvalitetssystemet bygger på kravene lover og forskrifter stiller til matproduksjon, dyrevelferd, miljøhensyn og arbeidsmiljø, men stiller også krav definert av landbruksnæringen selv. Hele 95 % av all matproduksjon skjer på gårder som har KSL. Rådgivningstjenesten i landbruket er meget viktig for å bidra til at nyere forskning i landbruket blir tilgjengelig for bøndene og at rådene som gis fra veiledningstjenesten bidrar til økt måloppnåelse mht redusert forurensning til vassdrag.

Regionalt miljøprogram (RMP) og Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) er tilskuddsordninger som jordbruksavtalepartene har forhandlet fram. Disse ordningene gir en målretting av miljøinnsatsen på fylkesnivå og kommunenivå.

I de regionale miljøprogrammene settes det målsettinger for å minimere utslipp til vann, jord og luft basert på lokale utfordringer.

Kunnskapen om erosjon og tilførsel av næringsstoffer fra arealer som ikke er innmark (skog og utmark) og erosjon fra bekker er mangelfull. Det er nødvendig å øke forskningsinnsatsen på dette området for å forstå dynamikken i tilførselen av næringsstoffer til vassdragene. Det er også viktig å være klar over at det er naturlig erosjon fra de dyrkede arealene. Selv om man legger disse arealene brakk, vil de fortsatt bidra med erosjon og næringsstoffer ut i

vassdragene. Nye utfordringer pga klimaendringer er også hensyn som må tas når vassdragene vurderes. I de senere årene er forsommertørke byttet ut med store nedbørmengder. Dette er i perioder der planteveksten er minimal og det ikke er lett å imøtekomme utfordringene med tiltak.

Klimaendringer med økt nedbør maskerer dessverre effekten av de tiltakene som allerede er iverksatt i jordbrukssektoren. Det er da viktig å tenke seg hvordan miljøtilstanden hadde vært dersom miljøtiltakene ikke hadde blitt iverksatt. Miljøinnsatsen har en verdi selv om vi ikke kan måle forbedringer i vannforekomstene.

Klimaendringene gir økte utfordringer agronomisk sett og kommer i konflikt med mål om reduserte utslipp og økt matproduksjon. Planteproduksjonen opplever økte soppangrep, mer ugrasproblemer og større agronomiske utfordringer med hensyn til arbeid vår og høst. I tillegg har jordbruket i Norge jobbet mye med integrert plantevern for å redusere utslipp til vann. Dette vil det også jobbes mye med i årene som kommer. Men i kjølevannet av dette blir det større og større grad får utfordringer med resistente ugrasarter, fordi det er tatt hensyn til miljøet ved å bruke lavdosemiddel i ugrasbekjempelsen.

Kun 3 % av fastlandsarealet i Norge er dyrka mark. Dette er svært lavt sammenliknet med de fleste land i Europa som følger vanddirektivet. For disse landene utgjør dyrka mark mellom 20 % – 30 % av landarealet, hvorav Danmark toppe med hele 55 % innmark. Driftsformene i Norge er i hovedsak mindre intensive enn sørover i Europa. Dette er et viktig perspektiv å ha med i arbeidet med den norske vannforvaltningen.

Målkonflikt mellom vannforvaltning og matproduksjon

Det vises til Meld. St. 9. Landbruks- og matpolitikken ”Velkommen til bords”, og målet om å øke norsk matproduksjonen i takt med befolkningsveksten. Fram til 2030 har SSB prognosert at befolkningen i Norge vil vokse med 20 %. Det innebærer at norsk matproduksjon må øke. Vi viser også til FN's klimapanel som nettopp har gitt ut sin rapport, hvor det er stor bekymring for verdens matvaresikkerhet.

Det er viktig å være klar over at det ligger en klar konflikt mellom målene i vannforvaltningen og målene om økt matproduksjon. Det er svært viktig å bruke agronomisk kompetanse i forvaltningsplanene og tiltaksprogrammene, slik at de tiltakene som vedtas for jordbrukssektoren sikrer at matproduksjonen opprettholdes og øker. Når det vurderes aktuelle miljøtiltak på kornarealer må det gjøres helhetlige vurderinger som omfatter risiko for mykotoksiner i korn, redusert jordbearbeiding, bruk av plantevernmidler og innvirkning på matproduksjonen. I enkelte vannforekomster med stor jordbrukspåvirkning må det vurderes å bruke lenger tid på å nå målet om god miljøkvalitet.

Konklusjon

Det ligger hele tiden et potensial her for å bli bedre også for landbruket, men det er også viktig å ta med seg at landbruket i veldig lang tid har jobbet systematisk med miljømål og

vannkvalitet. Gjødelskjellere er tettet. Miljøplaner, gjødselplaner og sprøytejournaler osv er i aktivt bruk.

Det er et potensial for å redusere erosjon og avrenning fra dyrket mark ved oppgradering av hydrotekniske anlegg og grøfting. Dette vil redusere avrenningen, samtidig som produksjonen øker. Det er viktig å ha fokus på kantsoner, grasdekte vannveier og åpne bekker. God skjøtsel av kantsoner hindrer ras og erosjon. Det er også viktig å jobbe for å hindre oversvømmelser og erosjon i flomsituasjoner, spesielt i deler av Gudbrandsdalslågen. Dette krever oppretting av elveløp og ikke minst masseuttak der elvemasser har samlet seg ved tidligere flommer.

Det påpekes at midler til miljøtiltak i Innlandet i den senere tid er overført til andre deler av landet. Det vil være viktig at Vannregionen sender signaler til overordnede myndigheter om at miljøinnsats er viktig også i vårt område, og at det settes trykk på at midler til disse formålene utløses, siden det er grundig dokumentert at tiltak innen landbruk er mer effektivt enn andre tiltak når det gjelder avrenning av næringsstoffer.

Nåværende regjering ønsker å forenkle landbruksbyråkratiet og redusere antall støtteordninger. Ordningene gjennom RMP og SMIL er relativt arbeidskrevende, til tross for at NILF fremhever de som kostnadseffektive. Det er derfor viktig at Vannregionen og Vassdragsforbundet gir tydelige signaler om dette til overordnet myndighet slik at landbruket også kan bidra til å nå målsettingene om bedre vannmiljø.

Jordbruk og matproduksjon har til alle tider satt økologiske fotavtrykk ved avrenning av næringsstoffer, erosjon og landskapsendringer. Ved å innføre krav om redusert jordarbeiding, grasdekte vannveier og gjødselnormer som ikke dekker plantenes næringsbehov, vil matproduksjonen i Norge reduseres. Dette vil føre til at vi må importere mer mat fra utlandet. Den maten som vi importerer setter også økologiske fotavtrykk. Dersom norsk matproduksjon reduseres på grunn av strenge miljøkrav, og vi samtidig importerer mat fra land som stiller lavere miljøkrav, vil den samlede globale miljøbelastningen øke.

Vennlig hilsen

Hedmark Bondelag
Margrethe Nøkleby (s)

Oppland Bondelag
Ola Råbøl (s)